

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Віталій Дмитренко

доцент кафедри культурології Полтавського національного педагогічного

університету імені В.Г. Короленка

кандидат історичних наук

vitodmitrenko1972@gmail.com

Постановка проблеми. Можемо відзначати, що за роки незалежності було сформовано значну законодавчу базу покликану врегулювати юридичні аспекти функціонування сфери культури. Разом із тим зауважимо, що ціла низка правових проблем у цій галузі залишається невирішеною. Зокрема, спостерігаємо неузгодженість норми різних законодавчих актів, відсутність механізмів реалізації законодавчих приписів, низка законодавчих положень відзначається декларативністю. Суттєвою проблемою є те, що законодавство про підприємництво, про працю, про податкову систему не завжди враховує особливості культурних процесів й, як наслідок, не сприяє розвитку культурних інституцій які не орієнтовані на одержання прибутку. Управління в сфері культури реалізується переважно в адміністративній та фінансовій площині без врахування соціокультурних інтересів та запитів громадськості, що почасти є наслідком однобокої правової політики.

Тож вважаємо, що правове регулювання культури в Україні безперечно існує проте, воно потребує вдосконалення та збалансування. Щоб правильно обрати напрямок змін необхідно проаналізувати вже існуючу правову систему регулювання сфери культури. Питання нормативно-правового забезпечення культурної сфери досліджували Ю. Богуцький, В. Карлова, П. Ситник, В. Трощинський, О. Стороженко Н. Фесенко, О. Гриценко, В. Зуй, В. Малиновський, В. Солодовник та інші. Втім зауважимо, що значна частина публікацій є публіцистичними, а наукових розробок цього питання явно бракує.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначаємо, що нормативно-правові акти, що регулюють функціонування культури можемо розділити на такі категорії:

- базові законодавчі акти;
- галузевої нормативно-правові акти;
- місцеві програми розвитку галузей культури.

До основних законодавчих актів, що регулюють загальні питання функціонування культурної сфери, належать Конституція України та Закон України «Про культуру». Стаття 11 Конституції України фіксує, що «держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [1]. Конституційні приписи, як відомо, належать до норм прямої дії, проте, водночас носять декларативний характер. Отож, ключовим є Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 року, котрий замінив, «Основи законодавства України про культуру», прийняті на зорі незалежності у 1992 році.

Закон України «Про культуру» визначає правові засади діяльності у сфері культури, регулює суспільні відносини, пов'язані зі створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямовані на забезпечення доступу до них [2]. У ньому сформульовано права і обов'язки громадян у сфері культури, зокрема право на доступ до культурних цінностей та культурних благ, свободу творчості, об'єднання у творчі спілки і національно-культурні товариства, збереження і розвиток культурної самобутності українського народу, здобуття культурно-мистецької освіти. Окремі статті присвячено створенню єдиного культурного простору України, що передбачає забезпечення охорони культурної спадщини, повернення незаконно вивезених з території України культурних цінностей, підтримку вітчизняних виробників у сфері культури. У законі окреслено зміст і засади функціонування базової мережі закладів

культури, що забезпечує розвиток усіх жанрів і видів мистецтва, а також цілісність національної культури.

До другої категорії відносимо нормативно-правові акти, що регулюють окремі галузі культурної сфери: бібліотечну, музейну, театральну, архівну, видавничу, кінематографію тощо. Головними законами тут є: «Про бібліотеки та бібліотечну справу», «Про музеї та музейну справу», «Про кінематографію», «Про театри і театральну справу», «Про національний архівний фонд та архівні установи», «Про видавничу справу», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про національну раду України з питань телебачення та радіомовлення», «Про охорону і використання пам'яток історії та культури», «Про гастрольні заходи в Україні», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» та інші.

До останньої категорії відносимо регіональні та обласні програми розвитку галузей культури. Вони є важливим елементом правової бази функціонування культури та практичною основою для роботи установ цієї сфери. Тож на позір маємо широку правову базу покликану забезпечити нормальне функціонування сфери культури.

Водночас звертаємо увагу на недоліки котрі має ця правова система. Так, Закон «Про культуру» не визначає повноважень Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в площині організації та реалізації державної політики у сфері культури. Отож маємо парадоксальну ситуацію, коли згідно зі ст. 19 та ст. 23 Закону, «Про музеї та музейну справу» на Міністерство культури покладено функцію визначення порядку обліку пам'яток Музейного фонду України та їхнього страхування, тоді як у законі «Про культуру» про них не згадано взагалі [3].

Відзначаємо також, що не всі галузі культурної сфери достатньою мірою законодавчо врегульовані. Наприклад, не ухвалено Закон України «Про цирку

та циркову діяльність в Україні», Закону України «Про виставкову діяльність в Україні» тощо.

Висновки. Головним недоліком уже прийнятих законодавчих актів, які визначають напрями розвитку окремих галузей культурної сфери в Україні, вважаємо нечітко прописану систему фінансування. Вищезгадані закони не завжди враховують регіональну специфіку та неузгоджені між собою.

Щодо обласних і регіональних програм розвитку галузей культури то відзначаємо, що на сьогодні вони прийняті в більшості областей України. Втім, адміністративно-територіальні зміни, що відбуваються в нашій країні суттєво впливають на їхню реалізацію.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про культуру». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
3. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>